

bla ser un paratge més o menys extens, en les terres seques i mig ermes a l'Oest de la ciutat de Lleida; començant pel Nord amb la rambla seca de *Tabac*, que creix molt quan plou: Lladonosa no el creu d'ús ja gaire popular.¹ *Tabach* figura com un lloc del terme de la Lleida sarraïna en el S. XII. «Turre de Açlem *Tabach*», n.º 57 de l'ed. Ga. Biosca (pp. 197 ss.) que en dóna altres cites: *Tabach* a. 1108, 1241, 1242 (errada *Tabaz*; CCG Lda., 131.23). Segons docs. antics, citat entre llocs que el situen al SO. de Lleida, o prop de Lleida a l'O. (*Secà, Sudanell, Malpartit* etc.); 1185: «in via q. pergit ab Ilerda apud *Almenarum* [*Almenarilla, Moradilla*, al SE. de la ciutat] --- de II parte in honore de Bileles, qui fuit trans podium de *Secano* --- usque in cequiam maiorem et in honore R. de *Tabach*» (MiretS., *Templ.*, p. 149); c. 1500: «la cambra de Gardeny en el S. XVI, se constituí ab lo castell y los territoris de *Sudanell, Torreferrera, Roselló, Malpartit, Alcaniset y Grallera; Alcaniset* era ja, en lo S. XVI, un terme despoblat, dintre del terme que fou abans de la Torre de *Tabach*» (MiretS., o. c., p. 468).

En aquest estudi de caràcter, més lingüístic i etimològic que geogràfic, no ens podem vantar d'haver arribat a una identificació segura del detall de les situacions o de les atribucions (és possible que n'hi hagi alguna d'elles pertanyent a un altre dels tres); de tota manera queda establert que el nom apareix aplicat a tres llocs diferents (des del S. XI-XII tots ells) dins la zona Noguera-Segrià: terreny ferm per a la indagació lingüística.

Amb lleus variants es repeteix encara en les comarques del Nordoest.

4) Cim considerable de l'alt Pallars, a la Vall de Cardós: és el que forma el capdamunt de la ribera del Vallat (el gran afl. dr. de la Noguera de Cardós), damunt d'Estaon. L'inf. d'Esterrí de Cardós en digué *puj del tabáka* (xviii, 90); però el d'Estaon mateix nega que és digui amb article, i l'anomenà *puj tabáka* (xxi, 48).

En els dos següents sembla haver-hi barrejat l'etim. pop. amb el mot *tabaco* dels fumadors: 5) *Serrat del Tabaco*, muntanya gran, damunt Gósol: l'inf. negà que s'hi hagués fet cap conreu, ni que vingués d'un NP: «—no, sempre ha estat molt espès de bosc i s'ha dit així» però acabà (com aclarint): «ara diem *tabaco*» (xxxviii, 89.12).

6) Diàleg semblant a Castellar de la Ribera, on digueren: «la Font del *Tabaco*» (xlvi, 77.17).

Com constato en l'art. *tabac* del *DECat*, el nom antic de la 'Nicotiana L.' havia estat *tabac*, en català (*DECat* viii, 170b70), àdhuc poc o molt en el Continent (172b37) i molt permanent en les Illes (169a 5-24, 38-47); però en generalitzar-se l'espècie americana, i canviar-s'hi comunament la forma del mot, del cat. *tabac*, en la forma americana *tabaco*, es veu que els dos muntanyencs de Gósol i la Ribera Salada, ficaren aquesta forma en aqueixos NLL.

mana; no sols res a veure amb el de la Nicotiana, sinó tampoc amb l'arabisme *tabac* 'paneret', 'covernet' (art. *tabac* III, *DECat* viii, 173): això s'hauria pogut sostenir, imaginant que des de la noció de 'covenet' s'havia passat a 'cova, balma' (acc. constatada en el lloc (1)); però *tabac* en aquest sentit de 'paner' és un mot exclusiu del català de València; directament de l'àr. *tabaq* aplicat a aquests noms de lloc: de cova s'hauria pogut passar a 'clotada' i en general 'lloc agreste, escarpat' (o 'rambla seca'). Supòsit ben forçat i que ens cal retirar de seguida no essent concebible un arabisme en els Pirineus (4, 5, 6), i a penes, a la sortida de la Noguera Pallaresa (1).

Cal relligar-lo amb un mot ibèric *Tauacca* que tenim documentat en inscr. ibèriques en el compost *Tauaccalaur* (Schmoll, *ZVgl. Sprfg.* LXXVI, 286), on *laur* és la denominació del nombre '4' ben coneguda en basc; i repetida en altres textos ibèrics. *Atinbelaur* (Schmoll, *ibid.*, p. 287), on *atin-be*, amb el tan general *-be* 'dessota' i *ate* 'porta': és potser 'els 4 sota-port', 'faldars de serra'; en l'art. *Salou* ja hem vist altres combinacions de *laur* en monedes ibèriques, de valor '4'.

Deslligat, *TAVACCA* apareix en una inscripció hispano-llatina (*CIL* II, 23875). Amb *-a* de noms propis en el nostre (4), i escapçada, o tornada *-u*, en els altres.

Si ens demanen què significava *tavacca* ja tindríem dret a recusar-nos essent en el terreny tenebrós de l'ibèric. Almenys veiem que *TAV-* apareix com inicial amb gran extensió en terres afins a la nostra: *Tavillius* NP en una inscr. narbonesa (*CIL* XII, 3938); Weisgerber n'hi afegeix encara d'altres: *Tavius* (*CIL* III, 6248) i *Tavena* en una inscr. de Renània (*CIL* XIII, 370L), que ell relaciona (*Rhen. Ge.-Celt.*, p. 140, n. 154) amb la vena de substrat comú que ha descobert entre Renània i els Pirineus hispano-aquitans.

No ens quedin escrúpols fonètics. Una *-v-* o *-b-* intervocàlica, certament ha de donar *-v-* en català, però observem que tots 6 noms es troben en la zona del Nordoest, que és on començà més aviat la confusió de *v = b*; altrament en els docs. medievals és sempre possible que els escribes posin *-b-*, en lloc de *v* intervocàlica, per llatinització (*dava* DABAM, *java* FABAM). Induïa a un origen àrabic solament la forma *Atabach* de 1156 (1) (única) que només coneixem per un doc. resumit per CCandi, i pot ser aglutinació de *a* locativa. Però tant això com la *-b-* constant pot ser degut a la influència morisca, tan forta en la zona de (2) i (3), i no absent de la de Balaguer-Camarasa (1).

El sentit de *TAVACCA*, si judiquem per la naturalesa dels llocs nostres que he designat, degué ser quelcom entorn de la noció de 'torre' segons docs. de 1), 2), 3), o puig o lloc fortificat («*almúnia*»), car també l'espluga de (1) degué ser un reducte d'aquest caràcter. Fóra cercar a les palpentes imaginar que significués 'barraca', o 'cobert en cadafal', mirant de connectar-ho amb el val. antic *t(a)ravaca* (*DECat* I, 668): els indicis geogràfics no ens hi animarien gens: mots originaris del nostre migjorn, i *tavacca* amb possible arrel paleo-semítica.

ETIM. No dubtem que la d'aquest NL és pre-ro-